

Protestantismul, aparut în secolul al XVI-lea în cadrul Bisericii Romano-Catolice, a dat nastere unei Biserici Reformate si unei Biserici Luterane, care au patruns si în tara noastra în special prin minoritatile etnice din Transilvania, maghiarii si germanii.

Printre sectele ce bântuiesc astazi în tara noastra se numara si cele neoprotestante.

1. Baptistii

Numele si-l iau de la învatatura lor despre botez (bapto = a afunda), sustinând ca botezul trebuie împartasit numai adultilor. Ei sunt urmasi ai anabaptistilor lui Thomas Münzer din Germania de prin anii 1533-1534. Întemeietorul sectei baptiste este un fost pastor puritan , englezul John Smith. Din cauza persecutiilor din partea Bisericii Anglicane împotriva tuturor nonconformistilor, John Smith fuge în Olanda în anul 1606. Aici face cunostinta cu ratacirile mennonitilor, care învatau ca botezul trebuie dat numai vârstnicilor si numai prin scufundare si ca juramântul si serviciul militar sunt oprite.

În scurt timp trecu si el la aceasta secta, botezându-se a doua oara, împreuna cu ceilalti însotitori ai sai, nu prin scufundare, ci prin turnare (stropire). În anul 1611 se întoarce din nou în Anglia si înfiinteaza noua secta “baptista”, numita a “baptistilor generali”, spre deosebire de cea a “baptistilor particulari”, condusa de John Spilsburg, care sustineau botezul prin scufundare.

Cam deodata cu baptistii englezi au luat fiinta în America baptistii americani. Întemeietorul acestora a fost tot un englez, Roger Williams, fost puritan, care, nemulțumit de dezbinarea baptistilor englezi si neputând suporta persecutiile Bisericii Anglicane, în anul 1631 fuge în America de Nord, unde înfiinteaza secta “baptistilor regulari”, cu alti 12 membri, care se botezara unul dupa altul prin scufundare. Baptismul a fost persecutat si în America pâna în anul 1783, dar, dupa proclamare independentei S.U.A. i s-a dat deplina libertate religioasa. Ca si baptistii englezi, si baptistii americani s-au dezbinat între ei, astfel încât în prezent se pot întâlni peste zece feluri de baptisti: baptistii vechi, baptistii vointei libere, baptistii sâmbatari, baptistii celor sase principii, discipolii lui Hristos, baptistii unitarieni, baptistii scufundatori, Biserica lui Dumnezeu etc., numele fiecărei secte ilustrând principiul generator al ereziei; în general sectele se alipesc de un anume aspect al credintei si îl absolutizeaza în dauna celorlalte.

În sec. XIX baptismul trece din Anglia în Germania. Din Germania baptismul trece în Ungaria, iar de aici începe a face ravagii printre românii din Ardeal, îndeosebi judetele Arad si Bihor; ungerii sprijinind raspândirea baptismului la noi în tara.

Iata ce scrie deputatul ungar Almay Oliver în ziarul Aradi Közlöny în anul 1913: “Chestiunea nationala româneasca ar trebui dezvoltata în asa chip ca poporul român sa fie dezlegat de sub conducerea preotilor români. E de mare însemnatate faptul ca chestiunea româneasca, cel puțin în parte, poate fi rezolvata cu ajutorul baptismului. Baptismul poate ajunge la cuceriri de necrezut în judetul Arad...”.

Nu este de mirare ca primii predicatori baptisti printre români au fost ungeri. Prin anul 1888 baptistul Kronyai Mihály predica prin Curtici, jud. Arad, si Talpos, Bihor, iar prin alte comune activau Tóth István, Csopják Attila si altii.

Nici celelalte provincii românești n-au ramas nemolipsite, desi în masura mai mica. Astfel, dupa 1916, baptismul a patruns în Bucovina, Moldova si Muntenia, asa ca astazi sunt în tara câteva ramuri ale sectei baptistilor.

Cultul lor consta din rugaciuni, din cântece religioase si mai ales din predici. La cultul dumnezeiesc se practica uneori si “Cina Domnului”, o ceremonie care consta în “împartasirea” cu pâine si cu vin. Cultul public este savârsit în “Casele de rugaciuni”, în care se fac evanghelizarile de dupa masa si seara, cu deosebire duminica.

Învataturile baptistilor sunt în majoritate cele ale protestantilor:

- a)** nu recunosc Sfânta Traditie si cele sapte Taine;
- b)** sunt împotriva cinstirii sfintelor icoane, a Sfintei Cruci, a sfintelor moaste, a rugaciunilor pentru morti, a juramântului, a postului, a simbolurilor liturgice s.a.;
- c)** dreptul si puterea disciplinara o are adunarea;
- d)** sunt rigoristi, neîngaduatori fata de cei ce pacatuiesc;
- e)** botezul îl aplica numai celor vârstnici si se savârseste numai printr-o singura scufundare (el nu iarta pacatele);
- f)** fiecare are dreptul si priceperea de a tâlcui Sfânta Scriptura;
- g)** nu au decât trei sarbatori: Craciunul, Pastile si Rusaliile;
- h)** sunt împotriva cinstirii Maicii Domnului si a sfintilor.

Toate aceste învataturi le au si celelalte secte, cu deosebirea ca acelea au în plus si altele, specifice lor.

2. Adventistii

Își au numele de la cuvântul latinesc *adventus*=venire, deoarece îi preocupa mult venirea a doua a Domnului și în special data exactă a ei. De data mai recentă decât baptistii, secta lor a fost întemeiată de William Miller, fermier din America, născut la 1782 în orășelul Pitsfield. Părinții lui au fost baptisti saraci și nu i-au putut da o cultură înaltă; însă lui îi plăcea să învețe și, în urma unei lecturi bogate, a ajuns să fie liber cugetător. Grozăviile războiului anglo-american din 1812-1816, la care a luat și el parte, l-au făcut să se apropie de Sfânta Scriptură și să devină credincios baptist ca și părinții lui. Dar citind cu multă stăruință Biblia și neavând pricepere și pregătire destulă pentru înțelegerea ei, a scos din ea fel de fel de rataciri, cum ar fi: venirea a doua va fi între 1 martie 1843 și 1 martie 1844; atunci Hristos va întemeia pe pământ o împărăție de o mie de ani (mileniul), cu cei drepti care vor învia; iar la sfârșitul mileniului vor învia și cei păcătoși și vor fi judecați s.a. Data venirii a doua a stabilit-o pornind de la Daniil (8, 14), unde proorocul spune iudeilor că până la curățire vor trece 2400 de zile. Prin zile, Miller a înțeles ani, iar prin curățirea templului a înțeles întemeierea mileniului. Socoteala a început-o de la anul 457 înainte de Hristos, fiindcă în acest an a început robia babilonică. De la această dată și până la Hristos vor mai trece restul până la cifra de 2300 ani, adică încă 1843 de ani, după care va urma venirea a doua și mileniul.

Proorocia aceasta și-a anunțat-o Miller încă din anul 1833 prin broșura sa “Învedere din Sfânta Scriptură a venirii a doua a lui Hristos în anul 1843”. Același lucru l-a vestit apoi revista “Semnele timpului”, scoasă în 1840 de Iosua Himes, un adventist fanatic, apoi în “Strigatul din miezul nopții” (1842).

Dar profetia lui Miller nu s-a împlinit, ceea ce a tulburat foarte mult pe aderenții săi numiți adventisti. Miller și-a recunoscut în public greșeala sa și a socotelilor sale, dar totuși a continuat să afirme că venirea a doua trebuie să fie în curând. Un ucenic al lui Miller, pe nume S. Snow, a căutat să împăce pe adventisti, spunând pe baza textului de la Levitic (12, 29), că mai trebuie să adauge încă șapte luni și zece zile, și că data de 10 octombrie 1844 este data sigură a venirii a doua. De data aceasta a fost anunțată prin reviste, ziare și conferințe și era așa de mult crezută, încât aderenții țărani și-au lasat cerealele pe câmp nerecoltate, iar cei de la oras își vindeau casele și tot ce aveau.

Noaptea de 9 spre 10 octombrie 1844 a fost așteptată cu mari emoții. Adventistii s-au adunat într-o sală mare din orășelul Boston, așteptând sunetul trâmbiței îngeresti, care avea să vestească lumii a doua venire a Domnului. Dar noaptea aceasta a trecut ca toate celelalte nopți, iar adventistii, văzându-se înșelați și de data aceasta, au parasit secta în masă. Însuși Miller a mărturisit public că a greșit și a sfătuit pe adeptii săi să treacă la baptisti. Însă baptistii nu i-au primit.

Aderenții care au mai rămas au început apoi să se împartă și să se organizeze în diferite grupuri separate, ca: adventistii Evangheliei, creștinii adventului, uniunea adventului etc. Unii dintre ei au stramutat data venirii a doua pentru anul 1874. Astăzi adventistii sunt de două feluri: adventistii de ziua a șaptea și adventistii reformiști, fiecare continuând să fie preocupați de noi calcule în vederea aflării datei celei de a doua veniri, ignorând cuvântul Mântuitorului, după care nimeni nu poate afla și nu poate ști ziua aceasta (Matei 24, 36).

A. Adventistii de ziua a șaptea

Întemeietorul acestei secte a fost Iosif Bates, capitan de vapor, și mai ales soții James și Hellen White, toți din America. Această femeie, Hellen White, socotită profetă a sectei, fiind bolnavă de isterie, avea adesea halucinații, aiureli, pe care le socotea drept descoperiri dumnezeiești; ea a călătorit prin toate centrele mai însemnate din America și Europa, răspândind pretutindeni învățătura adventistă.

Despre datele stabilite de Miller și Snow, privitor la așa zisa a doua venire, susținea că ele nu au în vedere venirea a doua, ci curățirea templului ceresc de păcatele fiilor lui Dumnezeu (Evrei 9, 23) și că acel timp este și de judecată (I Petru 4, 17) și de aceea sfârșitul lumii va fi curând sau, după Apocalipsa (14, 6-7), a și sosit. Previziunile și fixarea datei au continuat, fiind propuși pe rând anii: 1845, 1849, 1851, cea din urmă fiind certificată și de o “viziune” a lui H. White. Tot printr-o “viziune cerească” a profetesei, adventistii au preluat serbarea sâmbetei de la baptistii de ziua a șaptea; în 1860 secta luându-și denumirea de “Adventistii de ziua a șaptea”.

Din America adventismul de ziua a șaptea a pătruns în Europa, unde și-a format comunități organizate și case de editură, susținând o vie propagandă prin ziare și reviste. Ei au scoli confesionale și seminarii, iar centrul de propagandă îl au în orășelul Hamburg (Germania), pentru Europa. În România, adventismul a fost adus la anul 1870 de Mihail Czehovschi, fost preot romano-catolic, care a activat mai întâi la Pitesti, ca reprezentant al adventiștilor de duminică.

Adventismul de ziua a saptea a fost adus mai apoi si de alti straini, mai întâi în Dobrogea, iar prin 1890 patrunde în Bucuresti. Propaganda ramâne însa fara rezultate remarcabile, fiind sustinuta numai de straini pâna în anul 1906, când studentul în medicina Petre Paulini se converteste la adventism, primind botezul de la adventistii sâmbatari. El este prima victima dintre intelectualii români. În scurta vreme, el ia conducerea sectei si o organizeaza sustinând-o printr-o propaganda în care nu a omis nici unul din mijloacele cele mai jignitoare la adresa Bisericii si a clerului nostru. În 1920 s-au organizat sub denumirea de “Uniunea comunitatilor evanghelice ale adventistilor de ziua a saptea” (de obicei comunitatile dintr-o provincie), iar “Conferintele reunite” alcatuiesc Uniunea adventistilor. Cartea lor de cult principala este “Imnele crestine”.

Învataturile caracteristice ale adventistilor sunt:

- a) Cunoasterea datei exacte a venirii a doua;
- b) Mileniul - sau împaratia de o mie de ani a lui Hristos pe pamânt, cu cei drepti;
- c) Nu exista iad, nici suflet nemuritor;
- d) Serbarea sâmbetei;
- e) Obligativitatea Testamentului Vechi, relativ la legile despre mâncaruri curate si necurate;
- f) Domnia lui Antihrist de 1260 de zile (Apoc. 12, 6) este de 1260 de ani si anume între 538-1798 (domnia papalitatii). Alte rataciri sunt cele comune tuturor sectelor.

B. Adventistii reformisti

Adventistii reformisti sau, pe numele lor întreg, “Miscarea reformatoare a adventistilor de ziua a saptea”, sunt o fractiune nascuta din sânul adventistilor de ziua a saptea. Dupa moartea “profetesei” H. White (1915), s-au ivit mai multe femei adventiste, care se pretindeau a fi chemate sa o înlocuiasca. Dintre acestea a reusit sa se impuna Margareta Rowen din Los Angeles (California), care sustinea ca adventismul trebuie supus unei schimbari, asa cum i s-a descoperit ei, si anume: adventistii cu adevarat crestini nu trebuie sa puna mâna pe arme, ca sa ajute statele în planurile lor razboinice. Adventistii care în timpul razboiului au luat arma în mâna, au parasit calea adevarului. Razboiul început în 1914, spunea ea, este ultimul razboi, fiindca traim vremurile cele de apoi, când sfârșitul lumii este aproape. De aceea nici casatoria nu este admisa, ca una ce de acum înainte nu mai are nici un rost; de asemenea se interzice mâncarea de carne.

Asa s-a nascut adventismul reformat sau rowenismul, prin anul 1916, ca o miscare reformista în sânul adventistilor de ziua a saptea. Din America adventismul a trecut în Germania, iar de aici mai departe, ajungând pe la noi în 1917-1918 prin mijlocirea unui soldat cu numele Kremer, casatorit cu o nemtoaica reformista din Hamburg. Totusi n-a reusit sa prinda teren, din cauza atitudinii lui fata de stat. Secta a fost interzisa, fapt pentru care nu si-a putut face propaganda decât pe ascuns sau prin foile lor “Pazitorul adevarului” si “Solul misionar”. Învataturile reformiste sunt expuse în broșura “O scurta lamurire a principiilor adventistilor de ziua a saptea, miscare de reforma” (Bucuresti, tip. Cultura, 1924), fiind combatuta de Petre Paulini, conducatorul celorlalti adventisti în broșura “Profeti falsi si profetii mincinoase”.

3. Martorii lui Iehova

Martorii lui Iehova sau studentii în Biblie, zis si milenisti sau Russelisti, este una din cele mai periculoase secte care actioneaza si în tara noastra. Adeptii ei s-au numit “Russelisti”, dupa numele întemeietorului; “Milenisti”, ca unii care raspândesc învățatura despre “mileniu”, sau “Studentii în Biblie”, ca unii ce ar studia mai serios decât ceilalti Biblia si în fine “Martorii lui Iehova”, ca singurii martori ai lui Iehova.

Întemeietorul sectei lor a fost Carol Russel, comerciant din America, nascut la Pitsburg, statul Pennsylvania, în 1852, din parinti irlandezi, prezbiterieni, emigranti în America. Ajungând în contact cu adventistii, ei s-au molipsit de învățaturile acestora despre inexistentia iadului si despre apropiata a doua venire a Domnului pentru asezarea împaratiei de 1000 de ani pe pamânt. Russel s-a apucat sa cerceteze Biblia si a ajuns la concluzia ca aceste învățaturi ar fi conforme cu ea si ca venirea a doua nu se va face în scopul judecatii, ci al restabilirii sau al restaurarii, iar mileniul are un caracter purificator.

În 1872 înfiinteaza un cerc al “studentilor în Biblie” - facând începutul sectei; iar în anul 1876 scrie cartea “Scopul si modul venirii a doua a Domnului”. Anul 1874 era data fixata de adventisti pentru venirea a doua a Domnului în trup. Profetia însa nici de data aceasta nu s-a împlinit, ceea ce a descurajat pe aderenti. Russel însa le furnizeaza explicatia ca Hristos a venit dar numai în duh si nu L-a vazut nimeni, ca a venit precum Însusi spunea ca va veni: “ca un fur”, nevazut. De la 1874 la 1878 spunea el - sunt cei trei ani si jumătate (Apoc. 14, 14-20). Apoi, în 1878 a început sa-si arate marea Sa putere si sa întemeieze împaratia Sa, iar în primavara

anului 1878 au înviat Apostolii, dar și ei sunt asemenea lui Hristos, ființe spirituale invizibile ochiului omenesc. Deși la început a colaborat cu adventistii, în cele din urmă Russel se desparte de ei și în anul 1879 înființează revista “Turnul de veghe”, scrisă de el și tradusă în mai multe limbi, între care și româna. El a scris apoi și cărți pe care le-a răspândit prin mijlocirea Societății de Biblie și de tractate: Turnul de veghe, din Brooklin (Statele Unite) înființată și condusă de el în acest scop, în acest oras avându-și domiciliul și Russel.

Dar scrierea doctrinei de temelie a lui Russel este “Studii în Scriptura”, în șapte volume. Russel se numără și el printre cei ce s-au înșelat în socotelile lor. Prevestindu-și moartea, a fixat-o pentru anul 1914, când avea să fie și venirea a doua, dar n-a murit decât în 1916, călătorind prin California.

La noi în țară, iehovistii au pătruns mai întâi prin mijlocirea unor unguri în Ardeal. Prin 1920, un român din America, Ioan B. Sima, molipsit de doctrina “martorilor”, este trimis în România ca să organizeze secta. Neobținând nici aprobarea necesară, o organizează pe baze comerciale, înființând la Cluj casa de editură “Viata”. În 1927, convinși că iehovistii - sub masca religioasă - tind spre anarhism, paraseste secta, demascându-i toate planurile. Încercările iehovistilor americani de a-l împăca rămân zadarnice. Conducerea sectei o iau niște unguri, iar propaganda și-o susțin prin revista “Turnul de veghe” și prin alte reviste și broșuri fără de autor, fără indicarea datei, editurii etc. La adunările lor cântă din cartea “Imnurile zorilor mileniului”. Învățăturile specifice iehovistilor sunt:

a) Cunoașterea exactă a datei venirii a doua;

b) Mileniul - împărăția lui Hristos de o mie de ani;

c) Nu există suflet nemuritor, omul neavând suflet, ci fiind suflet (adică ființa vie, sufletul nefiind altceva decât viața); deci nu există nemurire. Învierea este un dar deosebit al lui Dumnezeu dat celor aleși ai Săi;

d) Nu există iad și chinuri vesnice; pacatoșii la înviere vor fi nimiciti; învierea va fi o restaurare sau o restabilire la loc a lucrurilor, așa cum le-a făcut Dumnezeu la început;

e) Sfântul Duh nu este o persoană a dumnezeirii, ci numai o energie a Tatălui - deci nu există Sfânta Treime;

f) Iisus Hristos este o creatură a lui Dumnezeu pe pământ. El a fost numai om și ca om a murit pe cruce pentru totdeauna;

g) Nu există nici o sărbătoare.

Celelalte rătăcirii sunt comune cu ale altor sectari, având mai multe puncte comune cu adventistii.

4. Penticostalii

Zisi și “Tremuratori” sau “Spiriti” sau cum se mai numesc ei “Biserica lui Dumnezeu Apostolică”. Numele de Penticostali vine de la cuvântul grecesc “penticosta”, care însemnează Cincizecime. Ei susțin că toți membrii sectei lor au botezul cu Duhul Sfânt și cu foc, pe care l-au primit Apostolii la Cincizecime prin pogorârea Duhului Sfânt (Spirit).

Li se mai zice “Tremuratori” din cauza tremurarilor pe care le manifesta sub pretinsa influență a Sfântului Duh pogorât asupra lor; și “Spiriti”, fiindcă pretind a avea pe Sfântul Duh în darul vorbirii în limbi, ca și Apostolii după Cincizecime.

Facând din această credință punctul central al vieții și învățăturii lor, au reconsiderat toate celelalte puncte ale credinței creștine în funcție de acesta, subordonându-le ca importantă și prioritară acestuia, constituindu-se astfel în sectă.

Originea sectei este tot în America, datând de abia de la începutul secolului al XX-lea, fiind înființată din sânul baptiștilor de predicatorul baptist Carol Parham. Acesta a început să propovăduiască rătăcirea că Sfântul Duh se revarsă din nou cu putere la o apropiată a doua pogorâre a Sa și că, la 3 ianuarie 1911, S-a și pogorât deja peste 13 persoane.

În România, secta penticostală a venit direct din America prin câțiva români de acolo, printre care câștigase teren încă înainte de 1910; fiind susținută și propagată chiar printr-o revistă în limba română, “Vestitorul Evangheliei”, redactată în orașul Akron - Ohio, de un oarecare Paul Budeanu, român originar din județul Arad. Paul Budeanu a tradus în românește marturisirea de credință a penticostalilor, intitulată “Declarația fundamentului adevărat al Bisericii lui Dumnezeu”. Cu Pavel Budeanu stăteau în legătură penticostalii din România, al căror șef a fost de la început Ioan Bododea din Brailita, fost predicator, propaganda susținându-și-o prin reviste editate de el, ca: “Glasul adevărului” și “Știința Sfinților”.

Învățăturile specifice penticostalilor sunt următoarele:

a) Mileniu;

b) Pe lângă botezul cu apă este de trebuință și cel cu Duhul Sfânt și cu foc, pe care l-au primit apostolii la cincizecime și prin care se primește darul vorbirii în limbi;

- c) Pentru ca Biserica sa nu fie moarta trebuie sa aiba darul Sfântului Duh, iar pentru a obtine acest dar, se cere rugaciune si post, adica nemâncare;
- d) Botezator poate fi numai cel ce are darul vorbirii în limbi (în timp ce la baptisti si la alte secte poate fi numai cel rânduit de comunitate);
- e) Slujbele duhovnicesti sunt cele ale predicatorilor, proorocilor si prezbiterilor - alesi din Biserica si ordinati (sfintiti ca preoti prin punerea mâinilor). Ordinatiunea nu se poate pierde.
- f) În adunari pot vorbi si femeile;
- g) Sfântul Duh purcede si de la Fiul;
- h) Pacatosii dati afara din adunare nu mai pot fi reprimiti.

În celelalte puncte ale credintei se aseamana cu ceilalti eretici, îndeosebi cu baptistii, din rândul carora s-au format.

Cultul este simplu: câteva cântari, însoțite de vorbirea în limbi si predici (toate acestea au loc într-o atmosfera plina de neorânduiala, asa cum se vede din capitolele tratând despre vorbirea în limbi - glosolalia) .

5. Nazarenii sau Pocaitii

Numele de nazareni sau nazarineni provine din afirmatia lor ca urmeaza pe Iisus Nazarineanul nu numai în cuvinte, ci si în fapte. Se numesc pocaiti deoarece sustin ca pocainta este temelul mântuirii si ca numai ei fac adevarata pocainta.

Adevaratul doctrinar si întemeietor al sectei este Samuel Fröhlich, tot din Elvetia, nascut în anul 1803 din parinti saraci (calvini). El a studiat teologia calvina la Zürich si a ajuns pastor calvin în Elvetia; tineretea si-a petrecut-o în destrabalari. Apoi, dupa cum marturiseste el, la Pastile anului 1825 i s-ar fi aratat Dumnezeu îndemnându-l la o viata curata. Ca pastor era iubit de pastoritii sai fiindca era constiincios si predica regulat si cu foarte mult zel. Desi înca pe când era student teolog strecurase rataciri prin predicile sale, la început a ramas totusi în cadrul învataturilor calvine; pâna la urma însa încetul cu încetul devine baptist, desi nu oficial. El era pastor calvin, dar rostea predici baptiste, pâna când, descoperindu-i-se ratacirile, a fost depus. Din acest moment Fröhlich devine baptist pe fata si în anul 1832 întemeiaza o "sfânta comuna" (die heilige Gemeinde) cu 38 de aderenti, fosti credinciosi de-ai lui în calvinism, pe care i-a botezat din nou, prin cufundare. Astfel s-a întemeiat prima "comuna nazareana" având în frunte pe însusi întemeietorul si doctrinarul ei, Fröhlich, care în cinci scrieri a stabilit principiile doctrinei sale. El sustine ca Biserica a devenit concubina a statului, cu care cocheteaza si de la care primeste plata de stat, de aceea se cere o Biserica noua.

Din Elvetia nazarenismul a patruns în Ungaria în 1910 adus de niste ucenici ai lui Fröhlich, mai ales prin partile învecinate cu Transilvania (orasul Hódmezővásárhely). De aici a patruns apoi la românii din Ardeal, mai ales în judetele marginase: Arad, Bihor, Békés. Totusi, la noi secta n-a reusit sa se raspândeasca prea mult. Pâna astazi ea numara putini aderenti; din cauza atitudinii sale fata de stat fiind interzisa. Cartea lor de cântari este intitulata "Noua harfa a Sionului".

Învatatura nazarineana în cea mai mare parte seamana cu cea a baptistilor, caracteristicile ei principale fiind:

- a) Mileniul (ca la adventisti, russelisti si pentecostali);
 - b) Neadmiterea juramântului, deoarece poate fi îndestula-toare fagaduinta fara de juramânt;
 - c) Neîngaduinta de a face uz de arma în razboi;
 - d) Imposibilitatea de a mai pacatui dupa botez;
 - e) Neprimirea din nou în comunitate a celor ce au fost exclusi;
 - f) Toate institutiile publice sunt locasuri ale lui Antihrist. Tot asemenea este si scoala, care nu are nici un rost, deoarece copiii dupa ce primesc botezul nu mai pot pacatui; ei ajung la fericirea raiului si n-au nevoie de a fi educati în scoli;
 - g) Nu exista predicatori alesi, ci fiecare poate predica, daca este iluminat de Duhul Sfânt;
 - h) Sunt doua categorii de credinciosi: "prietenii si prietenele", care sunt aderenti înca nebotezati ai sectei; si "fratii si surorile" sau aderentii botezati, care își zic "tu" între ei;
 - i) Rigorism în ceea ce priveste viata privata si bucuriile ei, s.a.m.d.
- În celelalte parti ale doctrinei lor se aseamana întru totul cu baptistii.

6. Evanghelistii

Evanghelistii sau Crestinii dupa Evanghelie. Si-au luat numele acesta, sub pretextul ca toata viata lor este în perfecta armonie cu Sfânta Evanghelie. Secta a aparut în Elvetia la sfârșitul secolului XIX, unde poarta numele

de chrétiens -crestini. La noi a fost adusa la începutul acestui secol de niste straini, mai întâi prin partile Sibiului (Cisnadie), apoi în Bucuresti si Iasi.

În capitala a început a prinde teren si a se organiza sub numele de “Réunions évangéliques françaises”. Revista prin care au încercat sa se introduca în cercuri cât mai largi era intitulata “La Réunion de Croyants pour le Culte” si era editata în Bucuresti, iar secta a început a prinde teren mai cu seama dupa ce a cazut victima Grigorie Constantinescu, fiu de ofiter trimis în Elvetia spre a se perfectiona într-o meserie, dar a revenit dupa patru ani ca predicator evanghelist. Mobilizat în razboiul din 1916-1918, ajunge prin Iasi unde începe sa activeze, reusind sa faca o casa de rugaciuni. Capitala Moldovei devine centrul organizatiei sectei, datorita lui Grigorie Constantinescu, devenit predicator sef. De aici ratacirile sectei se coboara prin judetele învecinate, “crestinii dupa Evanghelie” organizându-se apoi într-o uniune a carei conducere centrala se muta din nou la Bucuresti, împreuna cu Grigorie Constantinescu.

Învataturile lor sunt expuse în brosurile “Memoriu sau scurta expunere a punctelor de doctrina ale Comunitatilor crestine” si “Memoriu sau scurta expunere a doctrinei Crestinilor dupa Evanghelie”.

Ratacirile proprii evanghelistilor sunt urmatoarele:

a) Considera ca botezul este unul, dar are trei fețe:

- botezul apei, care nu mântuiește;
- botezul Sfântului Duh, care poate fi primit înainte, deodata sau dupa cel al apei;
- botezul în moartea Domnului, care este starea cea mai înalta de sfîntenie la care poate ajunge un credincios.

b) cred ca sunt patru judecati:

- a celor credinciosi, facuta în cer cu mult înainte de judecata cea mare a pacatosilor;
- a celor în viata, la venirea a doua a Domnului, când va începe mileniul si când se vor desparti oile de capre;
- a pacatosilor, la sfîrsitul mileniului;
- a îngerilor rai.

c) Desi înlatura Sfânta Traditie, admit totusi ca exista trei ceruri: cerul dintâi sau atmosfera, cu nori, cu zare albastra; cerul al doilea, sau al stelelor, din jurul globului pamântesc; cerul al treilea este raiul lui Dumnezeu, în care salasluiesc îngerii si sufletele dreptilor si care este locul de odihna si de asteptare. La judecata din urma, cerul dintâi si al doilea va arde si tot pamântul va fi mistuit de foc, numai cerul al treilea va ramâne;

d) La venirea a doua se va face convertirea iudeilor cu atâta putere, încât va fi “o adevarata înviere din morti”;

e) Mileniul.

Evanghelistii n-au ca celelalte secte o organizatie centrala, fiind prea putini. Celelalte rataciri sunt comune cu ale baptistilor si ale altor secte.

7. Seceratorii

Seceratorii sau “Crestinii ultimelor zile”, se numesc astfel deoarece se socotesc a fi chemati sa faca secerisul crestinismului, sa secere ce au semanat altii, potrivit cuvintelor Domnului, ca: Altul este cel ce seamana si altul cel ce secera (Ioan 4, 37). Originea sectei este întunecoasa. La noi în tara a fost adusa de Alexandru Török, ungar din Budapesta, de meserie rotar. Pripasit prin Timisoara, el începe propaganda printre baptisti si adventisti, cu scopul de a unifica toate sectele în una singura care sa se numeasca “Seceratorul”, dar neobtinând rezultate, prin anul 1924 se întoarce din nou la Budapesta.

Din fericire, secta este prea putin raspândita si cunoscuta la noi, de aceea nu cunoastem si nici nu ne intereseaza alte rataciri ale ei.

8. Inochentistii

Acestia își au originea de la calugarul Inochentie (Ioan Levizor), moldovean din judetul Soroca, nascut în anul 1873. Ca secta dateaza de prin anul 1910. El si-a facut noviciatul la Manastirea Dobrusa, judetul Orhei, de unde apoi, dupa 4 ani de ascultare ca frate, a trecut împreuna cu alti tovarasi pe la alte manastiri de prin Rusia (Kiev si Petrograd). Dupa câtiva timp se întoarce din nou în Basarabia si se asaza la Manastirea Chitcani (Noul Neamt), iar de aici în scurta vreme trece la manastirea din Balta (în apropiere de Nistru), la invitatia staretului acestei manastiri.

În anul 1909 si 1910 Inochentie a primit hirotonia în diacon si respectiv în preot la Balta. Moldovenii faceau aici mari pelerinaje la mormântul fostului staret Teodosie Levitchi, socotit ca sfânt, facator de minuni. (Acesta, nascut în 1791 si mort în 1845, fiind sub impresiile revolutiei franceze din 1789, predicase impresionant si convingator apropierea sfîrsitului lumii si a înfricosatei judecati). Pelerinilor moldoveni, Inochentie le predica

si le facea slujba în limba româna, cu o tinuta plina de evlavie si de convingere, încât tot mai multi pelerini veneau la Balta. Slujbele în limba româna a lui Inochentie au facut însa pe arhiepiscopul Serafim al Chisinaului sa puna la cale transferarea lui de la Balta într-un loc unde sa nu mai aiba prilej de a predica si sluji româneste si anume la una din Manastirile Valaam sau Solovat de la Marea Alba.

Inochentismul a patruns la noi în judetele Falciu, Tutova, Covurlui si chiar în Bucuresti, unde s-au încercat tratative cu Tudor Popescu si D. Cornilescu, sefii tudoristilor. Inochentistii nu au un principiu de credinta si nici vreo doctrina specifica, sistematica, ci sunt cu totul inculti si deci incapabili de a-si formula vreo marturisire de credinta, practicând mai mult un misticism religios.

Începuturile activitatii lui Inochentie erau alimentate de rataciri. În predicile lui de la Balta, sustinea ca este trimis de fostul staret de mare fama, Teodosie, ca sa pregateasca pe oameni pentru ziua sfârșitului, când ei vor fi judecati de Teodosie. Dupa Inochentie, sfârșitul lumii avea sa fie în anul 1913, de aceea îndemna pe oameni sa nu se casatoreasca, iar pe cei casatoriti îi îndemna sa nu aiba copii si sa-si lase averile. Cei bolnavi - zicea el - sa se unga cu untdelemn din candela de la mormântul lui Teodosie si sa se roage.

Împartasea pe oameni în urma predicii sale fara a fi spovediti. Este posibil ca Inochentie sa fi practicat si alte rataciri. Totusi intentia lui nu a fost de a crea o miscare religioasa despartita de Biserica sau o secta. Biografiile minutiosi ai lui Inochentie sustin ca Inochentie nu a fost niciodata creatorul miscarii de la Balta. Abaterile lui Inochentie mentionate mai sus n-au ramas la dimensiunile lor initiale, caci poporul habotnic le-a exagerat si le-a înmultit din ce în ce mai tare, pâna când separarea de Biserica a devenit în chip evident un fapt împlinit.

Ratacirile la care au ajuns aderentii admiratori fanatici ai lui Inochentie sunt urmatoarele:

a) Inochentie este un sfânt sau un prooroc (dupa unii Sfântul Ilie, dupa altii un sfânt mare în care s-a întrupat Sfântul Duh, iar dupa altii este Hristosul crestin, mai mare decât Hristosul evreu). El a avut puteri miraculoase.

Pe cei care nu cred, îi asteapta iadul;

b) Exista un Duh Sfânt masculin care este Inochentie si unul feminin, care este sora lui Inochentie;

c) Omul trebuie sa pacatuiasca pentru ca sa aiba apoi de ce sa se pocaiasca si ca Dumnezeu sa aiba de ce sa-l ierte;

d) Sfintii Arhangheli Mihail, Gavriil, Rafail si altii se întrupeaza în fratii predicatori;

e) Viata lor este în comun si se numesc "frati";

f) Cultul lor este unitar, caci desi unii - cei mai multi - respecta cultul ortodox si chiar participa la el, altii în schimb sunt fie prea rigoristi (îmbracati mai mult calugaresti si printr-un ascetism exagerat își schimonosesc trupul smulgându-si unghiile si parul), fie prea libertini (adunându-se în pesteri subterane unde practica adevarate orgii). În general, ei pretuiesc pomenile si slujbele pentru morti;

g) sunt împotriva calendarului îndreptat, facând corp comun cu stilistii.

9. Stilistii

În anul 1923 s-au adunat la Constantinopol, într-un sinod, reprezentanti ai tuturor Bisericilor Ortodoxe. Acolo, cercetând cu frica lui Dumnezeu si cu amanuntime chestiunea calendarului Iulian si vazând ca prin îndreptarea lui nu se aduce nici o stirbire dogmelor, canoanelor Bisericii si rânduielilor Sfintilor Parinti, si ca prin ramânerea în urma a calendarului de la 21 la 8 martie, se calca rânduiala stabilita de Sfântul si Marele Sinod ecumenic de la Niceea, au hotarât cu totii sa îndrepte calendarul Iulian si sa aduca echinocliul de la 8 martie la 21 martie, cum este acum.

Hotarârea a fost primita de toate Bisericile Ortodoxe care au luat parte la sinod, prin mitropolitii, episcopii si delegatii lor, urmând ca fiecare Biserica sa faca îndreptarea calendarului când va gasi vremea potrivita.

Astfel, în anul 1924, la 10 martie, au îndreptat calendarul Patriarhia ecumenica de Constantinopol si Biserica Greciei. Apoi, pe rând, Patriarhia Alexandriei, Patriarhia Antiohiei si în anul 1924, în octombrie, a îndreptat calendarul si Biserica noastra Ortodoxa Româna, socotind ziua de 1 octombrie drept 14 octombrie, sarind peste cele 13 zile, cu care ramasese în urma calendarul Iulian, de la Sfântul Sinod de la Niceea.

Iar Sfintele Pasti le serbam odata cu crestinii ce tin stilul vechi din celelalte tari, pentru unitatea si pacea Bisericilor noastre surori în dreapta credinta, care înca nu au îndreptat calendarul, precum Biserica Rusa, Biserica Ierusalimului, Biserica Serbiei s.a., care înca n-au trecut în mod practic la îndreptarea calendarului vechi, dar care la vreme potrivita îl vor îndrepta, dupa cum a fost înțelegerea tuturor Bisericilor Ortodoxe la Constantinopol din anul 1923 si la Consfatuirea panortodoxa din 1948 tinuta la Moscova, care au ajuns la înțelegere în aceasta privinta si care au hotarât obligatoriu ca clerul si credinciosii din fiecare tara ortodoxa sa tina stilul bisericesc local pe teritoriul careia se gaseste. Adica în tara în care se tine calendarul îndreptat, acela sa ramâna mai departe, iar în tara unde înca se mai tine stilul vechi, acela sa ramâna în folosinta pâna la vremea

potrivita, când va fi întocmit și recunoscut calendarul cel mai desavârșit pentru toată Ortodoxia.

Și acestea toate s-au hotărât de mai marii pastori ai Bisericii Rasaritului numai pentru a se ține unitatea și pacea dintre Bisericile dreptmaritoare între care Duhul Sfânt i-au pus pe ei pastori.

Și acum trebuie să înțelegem că această hotărâre care s-a luat la Consfătuirea panortodoxă de la Moscova este un mijloc de pace și de unire între Bisericile Ortodoxe din toată lumea în ce privește îndreptarea calendarului și este făcută cu chibzuinta sinodicească și tradiție canonică. Deoarece noi știm din sfintele canoane și din învățăturile Sfinților Părinți că Biserica noastră dreptmaritoare în toate vremurile de-a lungul istoriei a folosit două mijloace de a mântui sufletele: scumpătatea și iconomia sau pogoramântul. Scumpătatea este cel mai bun dreptar al sfintelor canoane din Biserica Ortodoxă, iar iconomia - pogoramântul - este al doilea mijloc și care uneori pogoara mai mult sau mai puțin din îndreptarul scumpătării cu scopul sfânt de a folosi Biserica pe alte cai.

Stilistii de 60 de ani lucrează orice taină și orice sfintire în bisericile lor, fără arhieru și fără ierarhie, și prin urmare, dacă ei n-au ierarhi, nici preoții lor nu se pot numi preoți, nici Biserica lor Biserica și nici creștinii cei botezați de ei nu se pot zice cândva creștini. Pentru că unde nu este ierarhie și arhieru, nici sfintenie nu este, nici mântuire. Fiindcă izvorul tuturor sfintirilor și darurilor vine numai prin arhieru. Asadar, dacă ei se numesc pe sineși Biserica dreptmaritoare și tradițională, să ne spună în care Biserica dreptmaritoare s-a mai lucrat vreodată Sfintele taine fără arhieru?

Iar dacă ei zic că au arhieru, să ne spună care este episcopul lor, cine l-a hirotonit și unde își are reședința? Căci canonul 13 al sinodului I-II zice: “Semanaturile ereticeștilor zăzării aruncându-le în Biserica lui Hristos, diavolul cel cu totul rău și acestea văzându-le din rădăcini tăiate cu sabia Duhului, au venit pe alta cale de mesteșugiri să despartă Trupul lui Hristos cu mantia schismaticilor. Și pe această vrajmasie a lui, Sfântul Sinod zadarnicind-o, a hotărât că de acum înainte, orice preot sau diacon, care osândind pe episcopul sau pentru orice vinovăție, mai întâi de sinodicească judecată și de cercetare și osândirea cea deplină asupra lui, vor îndrăzni să se despartă de împărtășirea lui și numele lui nu-l vor pomeni la sfintele rugăciuni ale Liturgiilor, după obiceiul predat Bisericii, aceștia să se supună caterisirii și de toată ereticească cinste să se lipsească. Căci, ca cel rânduit în ceata preoției, a îndrăznit să rapie judecata mitropolitilor și mai înainte de judecata el osândește.

Încă să citească ei și canoanele: 18 al sinod. IV ec. și 6 al sinod. II ec. și să înțeleagă că singuri, rupându-se de ascultarea episcopilor și hulind Biserica și pe conducătorii ei, au căzut sub anatema care o arată sfintele canoane 17 ale sinod. VII ec., 3, 4, al sinodului IV ec., 31 Apost., 31 și 34 al sinod. VI, 1 al sinod. I-II, 5 și 6 Gangra și 5 Antioh., asupra celor ce nu ascultă de episcopii lor.

Decât să judece ei pe episcopii și mitropolitii din Biserica noastră Ortodoxă, mai bine ar întoarce ochiul asupra lor, că să-și cunoască greșelile vinovăției canonice pe care le au, că au rupt legătura duhovnicească cu Biserica Ortodoxă și se conduc după mintea lor cea întunecată de mândrie, de ură și de nesupunere.

Stilistii au și grave abateri canonice. Iată care sunt cele mai grave:

a) Nu ascultă de hotărârea Patriarhiei Ecumenice din Constantinopol, din anul 1923, care a hotărât îndreptarea calendarului celui vechi: Can. 3, II Ec.; 28 IV Ec.; 36 Trulan.

b) Nu ascultă nici de Patriarhia Ierusalimului: Can. 34 Apost.; 2, II Ec.; 12 IV Ec.; 36 Trulan; 19 Antiohia.

c) Nu ascultă de Sinodul Bisericii Ortodoxe Române și de hotărârea întâi-statoritorilor tuturor Bisericilor Ortodoxe, care s-au adunat la Moscova în anul 1948.

d) Consideră calendarul sfânt și face din aceasta o dogmă;

e) Preoții lor, precum și creștinii conduși de ei, se departează de la slujirea și împărtășirea cu preoții și ierarhii noștri, din ură, mândrie, răzvrătire și neascultare.

f) Botează și cununa a doua oară, savârșind o mare erezie și greșeala dogmatică; Can. 47 Apostolic; 48, 72 Cartagina; 1, 47, 91 al Sfântului Vasile cel Mare; stilistii nu au Sfântul și Marele Mir, pentru că nici episcop nu au care să li-l sfintească, și din această cauză ung copii cu untdelemn de prin candelă, când îi botează, și prin această falsifică botezul și duc în eroare pe creștinii care dau copiii pe mâna lor să-i boteze.

g) Au rupt legătura duhovnicească cu ierarhia canonică a Bisericii Ortodoxe Române; Canonul 31 al Sfinților Apostoli; 13, 14 și 15 ale Sin. I și II din Constantinopol; 6, II Ec.; 3, III Ec.; 18, IV Ec.; 31 și 34, Trulan; 5, Antiohia; 10, 11, Cartagina.

h) Hulesc și defaimă patriarhia, episcopii și preoții Bisericii care tin stilul nou, numindu-i “catolici”, “lipsiți de har”, “eretici”, cazând astfel sub osânda canoanelor: 31, 39 Apostolic; 18, I Ec.; 8, IV Ec.; 34 Trulan; 58 Laodiceea; 7 Cartagina etc.

i) Au făcut manastiri fără aprobarea Sfântului Sinod.

j) Preoții stilisti se duc prin săte străine și fac slujbe pe ascuns, fără să țină seama de aprobarea episcopului locului și a parohului din acele parohii, cazând prin aceasta sub osânda canoanelor 34 Apostolic; 4, 6, 7, I Ec.;

2, 3, II Ec.; 8, III Ec.; 28, IV Ec.; 36, 39 Trulan; 9 Antiohia.

Si acestea sunt câteva din greselile si abaterile canonice ale celor ce tin stilul vechi în tara noastra.

Stilistii sunt considerati schismatici, adica dezbinati de Biserica Ortodoxa, caci au calcat legile bisericesci administrative, organizându-si manastiri si biserici deosebite, fara aprobarea Sfântului Sinod. Iar daca îndraznesc sa boteze a doua oara, atunci se fac eretici, potrivit cu canonul 47 Apostolic si alte canoane.

Si acesti stilisti care sunt nesupusi Bisericii pâna în ziua de azi, ramân o fractiune schismatica. Dar sa se stie caci calendarul în decursul istoriei a mai fost schimbat de cinci ori pâna acum, si când va fi nevoie, iar o sa se schimbe.

10. Tudoristii

Sunt numiti asa dupa numele întemeietorului sectei lor, Tudor Popescu, fost preot ortodox în Bucuresti, la biserica Sfântul Stefan, zisa “Cuibul cu barza”. Ei alcatuiesc singura secta înfiintata la noi în tara din sânul Bisericii Ortodoxe Române.

Tudor Popescu, originar din judetul Prahova, ca paroh la “Cuibul cu barza”, era un preot zelos si constiincios. Însa prin anul 1919 începe sa alunece, fiind împotriva cultului sfintilor. Totusi, înca pe la sfârșitul anului 1923, sustinea ca el nu s-a lepadat de doctrina Bisericii Ortodoxe. Ratacirile lui se înmultesc si se accentueaza, mai ales dupa ce se împrietenește si colaboreaza cu ierodiaconul D. Cornilescu, molipsit de protestantism .

Acesta îl introduce în literatura protestanta, din care își alimenteaza din ce în ce mai mult predicile. Având darul vorbirii, prin predicile lui patetice atrage tot mai multi credinciosi la Biserica “Cuibul cu barza”. Împreuna cu D. Cornilescu organizeaza si cursuri de seara, adunând credinciosi în fiecare marti seara la scoala de lângă “Cuibul cu barza”.

Predicile din biserica si conferintele de la scoala, precum si publicatia “Adevarul crestin” si alte brosure scoase de Tudor Popescu si D. Cornilescu, vadeau tot mai mult intentiile lor de a se înstraina de Biserica Ortodoxa. Ei începusera chiar sa scoata din serviciile divine rugaciunile si otpusturile care cuprind ceva din cultul sfintilor si al Sfintei Fecioare Maria. Totusi în teorie sustineau ca sunt ortodocsi. În cele din urma însa, lepadara si Sfintele Taine, cultul sfintelor icoane etc., devenind cu adevarat sectari.

Sfântul Sinod, sesizat de ratacirile de la “Cuibul cu barza”, l-a caterisit pe preotul T. Popescu (sentinta 152 din 2 aprilie 1924). D. Cornilescu rupsesse deja orice legatura cu Biserica si plecase în strainatate, unde se pare ca s-ar fi casatorit, dând dovada de câta vocatie avusese pentru monahism.

Dupa caterisire, Tudor Popescu a facut tovarasie cu anglicanul Adeney, seful scolii anglicane din Bucuresti. În aceasta scoala si-a fixat activitatea de propaganda, câstigând aderenti printre care si câtiva preoti si scriitorul D. Nanu. Tudor Popescu a cerut de la Ministerul Cultelor autorizatie pentru a-si exercita cultul în libertate. Ministerul Cultelor i-a dat autorizatia însa numai pentru conferinte religioase. Dar T. Popescu - pe lângă conferinte - practica si diverse acte de cult ca: citiri biblice, rugaciuni, cântari etc., ajungând cu timpul sa aiba si casa de rugaciune.

Tudoristii ratacesc cu urmatoarele:

a) Nu admit cultul sfintilor, al icoanelor, al crucii, al sfintelor moaste, socotind ca rugaciunile pentru morti n-au nici un rost;

b) Întrebuinteaza Biblia tradusa de D. Cornilescu;

c) Nu admit Sfintele Taine, socotind ca nici Botezul nu este o taina, deoarece nu iarta pacatul stramosesc. De asemenea, zic ca nici preotia nu este o taina; oricine poate boteza, cununa etc.;

d) Mântuirea se obtine numai prin credinta în Iisus Hristos, Care a murit pe cruce pentru pacatele noastre.

Credinta produce nasterea din nou a omului, iar aceasta consta în iertarea pacatelor si în împartasirea cu Sfântul Duh;

e) Mântuirea are trei fete:

- pentru trecut: iertarea pacatelor si scaparea de osânda;

- pentru prezent: izbavirea de sub puterea pacatului;

- pentru viitor: izbavirea de prezenta pacatului;

f) Botezul este aplicat si copiilor, însa nu este o taina, ci doar un simbol.

Alte puncte de credinta sunt tot la fel cu cele comune tuturor sectarilor. Fiind o secta prea recenta, n-a ajuns sa si cristalizeze o învățatura unitara într-o marturisire de credinta mai mult sau mai putin completa. Doctrina lor este un amestec de învățaturi protestante, fara a avea ceva nou si original. De asemenea, n-au nici o organizatie proprie, ci doar câteva organizatii destul de slabe si putin numeroase. Cultul consta, ca si la toate sectele, din predici, cântari, citiri biblice si rugaciuni .

11. Teosofii

Numele lor provine de la învățatura pe care o numesc teosofie, adică înțelepciune divină. Locul de naștere al teosofiei este probabil India, timpul apariției ei fiind îndepărtat.

În Europa, teosofia s-a ivit prin anul 1875, datorită rusoaicei Helena Petrovna Blavatsky, o femeie de moravuri usoare, conștientă de starea pacatoasă a sa. În urma unei călătorii în America de Nord, H.P. Blavatsky ajunge la New York, unde intră în legătură cu spiritistii. Facând cunostință cu colonelul J. Olcott, înființează la New York, împreună cu acesta, o societate teosofică. Din New York, H. P. Blavatsky pleacă în India, unde a convertit un baron, - de Palme -, care la moartea sa lasă societății teosofice o avere considerabilă.

Teosofia a pătruns și la noi, centre teosofice mai însemnate fiind la București (cu Zoe Palade, Maria Sachelarie, Mircea Nenitescu etc.), Craiova, Timisoara ș.a. Teosofii sunt împărțiți în câteva secte greu de deosebit una de alta. În general se apropie de spiritisti, cu care uneori pot fi ușor confundați. Fiind un sistem filosofic religios, teosofia poate pătrunde numai în clasa cultă.

Temeiurile învățaturii teosofice sunt expuse în cartea "Secret doctrine" (Doctrina secretă).

Iată câteva puncte din doctrina teosofică:

- a)** Legea generală a naturii este legea karmei, pe baza căreia fiecare faptă are urmări, care sunt apoi cauze ale altor fapte sau activități, iar acestea la rândul lor devin iarăși cauze ale altor fapte și așa mai departe, până ce urmează liniștea deplină, în care încetează orice activitate.
 - b)** Sufletul după moarte se reîntrupează (reîncarnează) de mai multe ori spre a se curăți, până când ajunge desăvârșit și egal cu Dumnezeu. Starea aceasta de perfecțiune este Nirvana, sau suprema fericire și constă în împreunarea sufletelor într-un tot unitar, în Dumnezeu. Reîncarnarea este necesară tuturor, în scopul purificării și perfecționării.
 - c)** Moartea nu este altceva decât trecerea sufletului dintr-un corp în altul, sau dintr-o viață în alta. Pe patul de moarte, omul chiar își poate alege părinții din viața în care urmează să se reîncarneze. Când omul moare, sufletul părăsește corpul fizic și îmbracă un corp astral; apoi trece într-un corp mental, luând o formă infinită și devenind astfel o ființă eterică, fără sex;
 - d)** Tot ce există, există în mod necesar, căci evoluează spre bine;
 - e)** Nu există iad sau munci. Mântuirea vine în mod necesar, prin evoluția sufletului în șirul de vieți prin care trece, până ce ajunge în Nirvana. Suferințele prin care evoluează omul în diferitele lui vieți către Nirvana, aceasta este iadul;
 - f)** În Nirvana toți vom fi una;
 - g)** Dumnezeu nu este transcendent, ci immanent, în natură.
 - h)** Nu există îngeri răi sau diavoli. Mânia, invidia, răutatea, desertăciunea, răzbunarea, etc., iată dracii din noi; alții nu mai există;
 - i)** Iisus Hristos n-a fost Fiul lui Dumnezeu și Răscumparator al lumii, pentru că oamenii se răscumpără singuri, purificându-se prin reîncarnări. El a fost numai o pildă de perfecțiune;
 - j)** Fiecare epocă își are Mântuitorul ei propriu, potrivit cu gradul de civilizație și de dezvoltare spirituală a ei. Astfel a fost Buda în epoca lui, apoi în alta epocă Iisus Hristos, iar acum, în epoca modernă, când doctrinele lui Buda și Hristos au ramas neîndestulătoare și acum, când se cere un nou mântuitor cu o doctrină mai potrivită nivelului intelectual înalt al epocii, acesta este Krishnamurti;
 - k)** Se înlătură dogmele și autoritățile bisericesti;
 - l)** Orice religie, într-o oarecare măsură relativ mică, este expresia voinței lui Dumnezeu și descoperă o oarecare parte de adevăr. Iar teosofia este adevărul curat și întreg;
 - m)** Lumea aceasta va trece printr-o prefăcere cosmică, transformându-se într-un continent nou, regenerat;
 - n)** Mai există o lume astrală, în care vom ajunge și noi, ce cuprinde locuitori, animale și alte ființe; sufletele oamenilor se duc acolo ca spirite;
 - o)** Nu numai oamenii, ci toate vietuitoarele au suflet nemuritor, și de aceea nu se cade a fi ucise; consumarea de carne de animale este interzisă;
 - p)** Scopul ultim al vieții este "frăția universală", care nu este un vis, o concepție poetică, ci o condiție esențială și de aceea trebuie să existe;
 - r)** Scopul pe care îl urmărește teosofia este de a forma un sâmbure de înfrățire universală, fără deosebire de rasă, limbă, credință etc. În societatea teosofică poate intra oricine, de orice credință;
 - s)** Limbajul tehnic și ideile fundamentale ale teosofilor provin, după ei, din vechile secrete ale Cabalei, care li s-ar fi transmis prin viu grai până azi, întreaga și neschimbata, chiar cu magia și astrologia ei.
- În toată doctrina teosofică, influența budismului este vizibilă și covârșitoare, teosofia fiind mult mai apropiată

de budism decât de creștinism. Cu creștinismul n-are aproape nimic comun. De aceea ea nu este o sectă creștină, ci o sectă religioasă și filosofico-mistică, ivită și printre creștini, având la bază un amestec întunecos de idei luate din riturile popoarelor orientale.

12. Spiritistii

Denumirea le provine din faptul că prin anumite experiențe fac comunicări cu spiritele (sufletele) morților. Ca și teosofii, sunt o sectă religioasă filosofico-mistică, având o doctrină foarte îndepărtată de cea creștină, deși ei pretind a fi creștini.

Testamentul Vechi face amintire de practici spiritiste, ca de pildă de cazul lui Saul cu vrajitoarea din Endor (I Regi 28, 7-20; IV Regi 21, 6, s.a.). Ele însă erau interzise cu asprime, ca fiind contrare religiei date de Dumnezeu (Deut. 18, 9-12). Spiritismul s-a practicat chiar și în primele veacuri creștine, începând de la Simon Magul (Fapte 8, 9) și de la vrajitorul Elima (Fapte 13,); desigur a fost practicat între păgâni și în continuare, până târziu, am putea spune până în zilele noastre. Deși spiritismul nu este în spiritul doctrinei ortodoxe, totuși, mulți creștini s-au molipsit de el, practicându-l alături de creștinism. Spiritismul vechi s-a întemeiat pe practici și experimente, fără a avea o doctrină cristalizată. Abia spiritismul modern încearcă să aibă o atare doctrină, deși nu chiar unitară.

Spiritismul modern își are începuturile în America de Nord. Prin 1846, în locuința unui creștin, numit Weckman, din orășelul Hydesville, statul New York, au început să se audă pocnituri misterioase în mobilă, uși, pereți etc. Neputând afla cauza lor, Weckman se mută în alta locuință, iar în locul lui, în 1847, se mută familia Fox. Pocniturile continuau, până ce noii locatari începuseră să susțină că în spatele ciocăniturilor se afla un spirit care le-ar transmite mesaje necunoscute. La această clară înșelare demonică au fost atrase după aceea o multime de oameni, mai întâi din America și apoi din Europa.

În România au căzut în ratacirea spiritista, printre alții B. P. Hasdeu și Dr. Istrati.

Doctrinarii spiritismului este juristul și medicul Hippolyte de Nisard Rivail, cunoscut sub pseudonimul de Allan Kardec. Cartea lui "Le livre des esprits" (Cartea spiritelor) este socotită ca biblia spiritistilor. Spiritistii n-au o doctrină unitară, deși fiecare doctrinar pretinde a o avea prin comunicări de la spiritele cele mai luminate. Ei însă au câteva puncte comune, cum ar fi:

- a) Dumnezeu este marginit; El și-a primit existența din haos, deci nu este din eternitate. El este spirit, sau mai corect, o asociație infinită de spirite divine, devenite, printr-o lungă evoluție, perfecte și luând toate la un loc forma de sferă, cea mai desăvârșită formă din univers;
- b) Mai sunt și alți dumnezei, inferiori și subordonați Dumnezeului suprem, dar mai mari ca îngerii. Fiecare soare, sistem planetar și planetă își are dumnezeul său, supus Dumnezeului suprem. Dumnezeu nu este Atotștiutor, decât numai indirect, prin informațiile pe care le primește de la ceilalți dumnezei, pe calea undelor și pe care aceștia le-au primit de la spiritele mai desăvârșite. Dumnezeii solari poartă numirea de fiii ai lui Dumnezeu (nu însă și cei planetari);
- c) Există mai multe Sfinte Treimi. Așa de pildă o alcătuiesc Dumnezeul central, cel solar și cel planetar. Aceasta este treimea centrală superioară. Mai este apoi una, solară, inferioară aceleia, iar alta, planetară, inferioară celei solare. De altfel toate forțele din lume, lucrează treimic, căci forța treimică: pozitivă, negativă și neutră, este întâlnită peste tot;
- d) Dumnezeu este numai un Arhitect, iar nu creator al lumii, căci lumea nu este creată din "nimic", ci este făcută din ceva ce a existat mai înainte și care în ultima analiză este aceeași cu Dumnezeu. Din acest "ceva" Dumnezeu a format o materie vie - primul eter sau fluid -, din care au fost făcute apoi toate câte există în lume;
- e) Din acest eter au fost formate spiritele. Aceste spirite evoluează prin reîncarnări și apoi prin evoluție spirituală, cum evoluează îngerii, până când vor ajunge dumnezei. Pe toate corpurile cerești există spirite: pe unele mai mult, iar pe altele spirite mai puțin evoluat. Spiritele superioare se pot reîntrupa între oameni, pentru a grăbi evoluția acestora;
- f) Există patru universuri. Ele se învârt în jurul sferei divine centrale, formând în jurul acesteia o cruce. Ele sunt despartite unul de altul printr-o materie fluidică și sunt create de Dumnezeu, din substanța preexistentă, sau din El însuși. Dumnezeu creează și astăzi, nu însă direct, ci prin mijlocirea spiritelor superioare. Iar când creează, suferă și El, pentru că nu există creație fără durere;
- g) Există și providența divină, dar tot indirectă;
- h) Iisus Hristos este un spirit superior și este dumnezeul solar al nostru. La această treaptă a ajuns și El prin evoluție. Hristos nu a adus mântuirea, pentru că fiecare om trebuie să-și ispășească singur păcatele sale, după dreptate, sau după legea talionului. Dacă El ne-a învățat să iertăm, a făcut-o în favoarea victimei, pentru că

aceasta sa nu mai caute într-o alta viata razbunarea cuvenita;

i) Biserica nu este infailibila. Ea a gresit de multe ori si nu poate sa mântuiasca pe nimeni prin taine sau altceva, mântuirea făcându-se prin reîntrupari si evolutie;

j) Duhul de om, creat de Dumnezeu, a trecut prin pietre, plante si animale, pâna a devenit duh uman, care apoi a trecut prin mai multe forme, pâna a ajuns la forma de om;

Perispiritul este compus din doua corpuri: unul astral si altul mintal. Corpul fizic este de asemenea format din doua parti: una carnoasa si alta eterica, o copie a celei carnoase, numita de aceea si dublul eteric, invizibil ochiului fizic, dar vizibil vederii astrale, pe care o au unele persoane;

k) Moartea este mutarea spiritului din trup împreuna cu perispiritul;

l) Odata despartit de trup, spiritul este dus pâna acolo unde sunt si alte spirite la fel cu el din punct de vedere moral si intelectual. Ele pot comunica cu cei de pe pamânt si pot sa-i influenteze. Unele sunt bune (îngerii pazitori), altele rele (dracii);

m) Dupa o anumita vreme, spiritul se reîncarneaza, spre a se purifica si evolua. Reîncarnarea, precum si locul, familia, starea, sexul si alte conditii ale reîncarnarii, sunt hotarâte de spiritele superioare; tot de acestea sunt hotarâte si durata vietii si întâmplarile din ea, toate în conformitate cu faptele lui din viata dinainte, în scopul ispasirii si al evolutiei;

n) Nu au temple sau case pentru cult.

Dupa toate aceste învățaturi si practici, sunt multi spiritisti care sustin totusi ca spiritismul reprezinta cea mai autentica doctrina a lui Hristos. În fond însa spiritismul nu este altceva, decât un amestec ciudat de budism, deism, politeism, panteism, animism si crestinism .

Din aceasta scurta privire istorica de mai sus asupra sectelor, rezulta urmatoarele concluzii:

1. Toate sectele sunt de data recenta, caci istoria nu le cunoaste, dupa cum - poate tocmai de aceea - nici ele nu cunosc si nu recunosc istoria. Deci n-au dovada unei continuitati apostolice - de la Apostolii Domnului - si n-au în ele garantia adevarului.

2. Aproape toate sectele au fost nascocite de oameni neînvatati, sau cel putin fara o pregatire îndestulatoare, necesara înțelegerii si aprofundarii Scripturii. Pregatirea lor nu le-ar fi putut garanta competenta tâlcuirii nici macar a unui articol de ziar sau a unui text profan oarecare, oricât de iluminati sau pretiosi s-ar pretinde a fi. Ei vorbesc în numele religiei cam cu aceeasi competenta cu care ar vorbi lacatusii în numele agriculturii, semidoctii si analfabetii în numele stiintei si al progresului, sau agricultorii în numele astronomiei. De necontestat este faptul ca doctrinele lor n-au reprezentat un pas înainte în tâlcuirea si aprofundarea Bibliei, ci dimpotriva, au dat dovada numai de nepricepere si de misticism fanatic si bolnavicios.

3. Cele mai multe secte din tara noastra sunt de provenienta straina, unele din ele fiind sadite cu scop vadit împotriva neamului nostru românesc.

4. Unele s-au nascut din liberalismul protestant, ca reactie împotriva îngradirilor dogmatice ale Bisericii catolice, iar altele provin dintr-un habotnicism care n-a fost multumit cu gradul de pietate si disciplina al Bisericii Ortodoxe .

5. Fiecare secta a cautat sa aduca ceva nou, propriu numai ei, prin care sa se caracterizeze si sa se deosebeasca de toate celelalte secte.

6. Fiecare secta aparte, precum si toate la un loc, sunt numai forme diferite de manifestare ale neînlaturatului sectarism, care de veacuri a bântuit si a hartuit Biserica lui Hristos si apoi cu rusine s-a stins prin puterea si înțelepciunea lui Hristos, Care este Capul si Mirele Bisericii.